

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра ФІНАНСІВ
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування
на тему: **«Податок на прибуток у системі прямого
оподаткування»**

Виконавець:

студентка 47 групи ЦЗВФН

Пономаренко Олена Віталіївна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри фінансів
(науковий ступінь, вчене звання)
Дубовик Ольга Юхимівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА-2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Основною складовою системи прямого оподаткування виступає податок на прибуток підприємств. Оподаткування прибутку означає, що податок стягується безпосередньо з реальних доходів, які отримують суб'єкти господарювання. Вони розраховують свій прибуток, вираховуючи ті витрати, які дозволяє вираховувати національне законодавство, також використовуючи дані податкового обліку, або ж інші облікові показники; а потім сплачують податок із прибутку, який підлягає оподаткуванню.

Податок на прибуток надає державі можливість досить ефективно виконувати свою фінансову функцію: податок наповнює як Державний бюджет України, так і місцеві бюджети. Так держава отримує фінансові ресурси для фінансування виконання своїх функцій, які зазначаються набором колективних благ, які у цей час актуальні для суспільства.

Також, прибуткове оподаткування підприємств досить ефективно може виконувати і регулюючу функцію податків. Коригуючи механізм оподаткування прибутку підприємств, держава може впливати на темпи зростання виробництва, темпи інвестиційної та інноваційної діяльності, створювати орієнтир для економічного розвитку в державі стосовно структури та технологій виробництва. Наразі можливість податкового регулювання в Україні слабо використовується: досі виробники товарів користуються несучасною виробничою базою, яка давно потребує модернізації; не привели до якісного перетворення основних виробничих фондів минулі процеси нагромадження основного капіталу, незадовільними є щорічні обсяги прямих іноземних інвестицій, що не сприяли створенню достатньої кількості нових робочих місць, переходу до вищого технологічного укладу. Також питома вага збиткових підприємств

залишилася значною, що показує значний масштаб ухилень від оподаткування виробничої діяльності.

Питання прагматики та проблеми прибуткового оподаткування юридичних осіб, причини незадовільної фіскальної та регулюючої ефективності податку на прибуток підприємств в Україні та у зарубіжних країнах у своїх наукових працях розглядають Височина А., Волохова І., Гудим І., Дубовик О., Крисоватий А., Логвіновська С., Мелих О., Савченко А., Серебрянський Д., Таранченко А., Ярема Я. тощо.

Проте, сучасні політичні умови, особливості економічного розвитку України, поведена модернізація податкового законодавства обґрунтовують необхідність дослідження податку на прибуток у системі прямого оподаткування. Це дозволить розробити ефективні пропозиції покращення механізму оподаткування прибутку підприємств.

Мета кваліфікаційної роботи. Метою дослідження є розкриття теоретичних та прикладних аспектів прямого оподаткування та оподаткування прибутку підприємств, розробка практичних рекомендацій щодо реформування податку на прибуток підприємств.

Задля реалізації мети дослідження, наведеної вище нами поставлені та вирішені такі завдання:

- дослідити теоретичні погляди на сутність податку на прибуток;
- розглянути характеристику системи прямого оподаткування;
- розкрити особливості вітчизняної системи прибуткового оподаткування підприємств;
- розкрити фіскальну роль податку на прибуток у структурі прямих податків;
- охарактеризувати результати регулюючого впливу прибуткового оподаткування прибутку підприємств;
- дослідити альтернативні системи прибуткового оподаткування підприємств;

- дослідити іноземний досвід побудови національних систем прямого оподаткування та механізму оподаткування прибутку корпорацій;
- розкрити проблеми оподаткування прибутку підприємств в Україні;
- розробити пропозиції покращення вітчизняної системи прибуткового оподаткування підприємств у системі прямого оподаткування.

Об'єктом дослідження є економічні відносини між органами державної влади та господарюючими суб'єктами стосовно формування системи прямого оподаткування та вилучення в бюджет податку на прибуток.

Предметом дослідження є податок на прибуток у системі прямого оподаткування.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність наукових методів, як загальних, так і специфічних: дедукції (при дослідженні сутності податку, прибуткового податку), узагальнення і теоретизації (при дослідженні системи прямого оподаткування та вітчизняного механізму податку на прибуток підприємств), аналізу та синтезу (при дослідженні фінансової та регулюючої ролі податку на прибуток підприємств), економетричного аналізу (при прогнозуванні надходження податку на прибуток підприємств до бюджетів усіх рівнів) тощо.

Інформаційна база. Інформаційна база дослідження була сформована із законодавчих та нормативних актів України та інших держав з питань оподаткування; підручників навчальних посібників та наукових наробок стосовно прямого оподаткування та прибуткового оподаткування суб'єктів господарювання; статистичних матеріалів Державної податкової служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України щодо діяльності та сплати податків юридичними особами у розрізі видів економічної діяльності в Україні та за кордоном.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота має наступну структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (82 найменування) та 1-го додатка на 2-х сторінках. Загальний обсяг роботи становить 86 сторінок. Робота містить 17 таблиць, 17 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

у першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ТА СИСТЕМИ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ»** досліджені теоретичні погляди на сутність податку на прибуток; розглянута характеристика системи прямого оподаткування; розкриті особливості вітчизняної системи прибуткового оподаткування підприємств;

у другому розділі **«ПРАГМАТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ У СИСТЕМІ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ»** досліджена фінансова роль податку на прибуток у структурі прямих податків; охарактеризовані результати регулюючого впливу прибуткового оподаткування прибутку підприємств; досліджені альтернативні системи прибуткового оподаткування підприємств;

у третьому розділі **«ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК У СИСТЕМІ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ»** досліджений іноземний досвід побудови національних систем прямого оподаткування та механізму оподаткування прибутку корпорацій; розкриті проблеми оподаткування прибутку підприємств в Україні; розроблені пропозиції покращення вітчизняної системи прибуткового оподаткування підприємств у системі прямого оподаткування.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі бакалавра розкриті теоретичні та прикладні аспекти прямого оподаткування та оподаткування прибутку підприємств, розроблені практичні рекомендації щодо реформування податку на прибуток підприємств. За результатами проведеного дослідження сформульовані наступні висновки.

Сутність прибуткового оподаткування полягає в тому, що оподатковується частина прибутку, яку отримує платник - чи то фізична особа, чи то підприємство. Основна ідея полягає у тому, що особа чи організація сплачує податок з прибутку, який вони отримують після відрахування витрат або інших витрат, пов'язаних з їх діяльністю.

Система прямого оподаткування складається з кількох ключових складових, які визначають процес обчислення, збору та сплати податків безпосередньо платниками, серед них: ставки податку, податкові звільнення та вирахування, декларування доходів або прибутку, податкові звіти та облік, порядок розрахунку та сплати та інші. До системи включаються різні види прямих податків. Також, під час дослідження виокремлено принципи прямого оподаткування: прозорості та простоти; справедливості; прогресивності; автономії платника податків; ефективності та економічного стимулювання та принцип визначення відповідальності. Ці принципи допомагають забезпечити раціональний, справедливий та ефективний процес збору прямих податків у суспільстві.

Дослідження теоретичних поглядів на податки, податок на прибуток корпорацій; на систему прямого оподаткування та місце в ній прибуткового оподаткування дало нам можливість виокремити особливості вітчизняного механізму податку на прибуток підприємств, дослідити всі чинні елементи цього податку, підкреслити залежність податкових розрахунків від бухгалтерського обліку та формування податкової звітності платників.

Дослідження структури доходів зведеного бюджету дало змогу виявити більш суттєву фіскальну роль непрямих податків, а серед прямих податків найбільших зарахувань держава отримала від ПДФО. Сплати ж платниками податку на прибуток зростали не такими випереджаючими темпами: у 2023 році до Державного та місцевих бюджетів надійшло 159,3 млрд. грн. податку на прибуток, у 2016 році надходження складала 60,2 млрд. грн., або у 2,6 разів менше. У 2023 році питома вага податку на прибуток складала 19,3% усіх надходжень прямих податків до бюджетів усіх рівнів. У податкових надходженнях зведеного бюджету України частка податку на прибуток у 2023 році складала 9,7%. Відчутно змінювалися надходження податку на прибуток до зведеного бюджету України відносно обсягів номінального ВВП: зростаюча тенденція була замінена спадаючою.

Досліджуючи структуру доходів Державного бюджету, звернув на себе той факт, що прямі податки суттєво поступалися непрямим. Податок на прибуток, в свою чергу, переважно формує доходи саме Державного бюджету, тому і питома вага у бюджеті його вища, ніж у зведеному: у 2023 році вона склала 12,32%.

Несуттєвими були надходження податку на прибуток до місцевих бюджетів. Його питома вага досягла у 2023 році рівня лише 3,6% усіх податкових надходжень. Аналогічний показник по зведеному бюджету Одеської області коливався від 1,83% у 2018 році до 1,70% у 2022 році.

Під час дослідження регулюючого впливу прибуткового оподаткування підприємств встановлено, що сальдо фінансового результату до оподаткування мало різні тенденції впродовж 2010 – 2022 років. Україна пройшла шлях, коли збитки збиткових підприємств зростали швидше прибутків прибуткових. З 2017 року ситуацію було виправлено. У 2022 році за умов важкої праці в умовах воєнного стану 33,9% підприємств одержали збитки на рекордну за всі роки суму – 963,9 млрд. грн. Темпи зростання збитків збиткових підприємств набули максимальних розмірів за весь період дослідження – 414,1%. Решта підприємств спромоглася отримати прибутки в

обсязі 1010,1 млрд. грн. Сальдо фінансового результату до оподаткування у 2022 році склало лише 46,2 млрд. грн.

З метою оцінки регулюючого впливу оподаткування прибутку підприємств на розвиток виробництва ми розрахували й податкове навантаження на прибуток юридичних осіб (ефективну ставку), яка особливо високими темпами зростала у 2018 – 2021 році як наслідок збільшення питомої ваги підприємств, що одержали прибутки, а також в наслідок зменшення збитків збиткових підприємств.

Задля визначення ступеню регулюючого впливу оподаткування прибутку підприємств на обсяги їх капітальних інвестицій ми порівняли динаміку відповідних показників відносно обсягів номінального ВВП у 2015 – 2022 роках: до 2020 року обидва показники зростали. З 2020 року високий рівень перерозподілу частини ВВП на користь держави у вигляді податку на прибуток призвів до скорочення обсягів капітальних інвестицій підприємств відносно ВВП. Також нами досліджено співвідношення рівня податкового навантаження на прибуток підприємств та обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну. Не завжди зменшення рівня податкового навантаження приводило до відповідного зростання обсягу прямих іноземних інвестицій.

Аналіз ролі різноманітних категорій платників у загальній сумі надходжень податку на прибуток до Державного бюджету України показав суттєве скорочення питомої ваги сплат підприємствами і організаціями державної власності. Зменшення ролі державних підприємств у наповненні Державного бюджету надходженнями податку на прибуток було компенсовано зростаючою роллю банківських установ. У 2023 році їхня питома вага досягла рівня 8,9%, у в 2022 році показник досяг свого максимального значення – 9,5%. Залишилася високою частка приватних підприємств.

Аналіз питомої ваги підприємств, які одержали прибутки за видами діяльності показав високі результати прибутковості по сільськогосподарських підприємствах та по підприємствах торгівлі. Частково

така тенденція пояснюється можливістю переходу вказаних підприємств на оподаткування єдиним податком. Нами також були досліджені варіанти оподаткування прибутку підприємств за різними рівнями рентабельності та ставками єдиного податку за спрощеною та загальними системами оподаткування. Доведено, що за високими рівнями рентабельності підприємству вигідніше перебувати на спрощеній системі оподаткування.

Під час дослідження іноземного досвіду побудов національних системи прямого оподаткування встановлено, що вони можуть варіюватися залежно від країни та її податкового законодавства. Однак, загальною характеристикою прямого оподаткування є те, що податок стягується безпосередньо з доходу та майна фізичних осіб, або корпорацій. Механізм оподаткування прибутку підприємств у цілому в Україні схожий із його зарубіжним аналогом. Закордоном запроваджені ефективні пільги прибуткового оподаткування. Регулююча функція податку на прибуток переважно реалізується шляхом застосування такого елемента податку, як податкова ставка що, зазвичай, є прогресивною.

Україна наразі має можливість покращити своє законодавство щодо оподаткування прибутку підприємств, впроваджуючи різноманітні заходи, які сприяють економічному зростанню, підтримці бізнесу та збільшенню інвестицій:

- запровадження податкових пільг щодо звільнення прибутку юридичних осіб від оподаткування, якщо платник податку його використовує на повне оновлення основних засобів виробничого призначення;
- зменшення термінів амортизації активної частини основних засобів з метою оподаткування податком на прибуток;
- запровадження податкових пільг щодо звільнення прибутку юридичних осіб від оподаткування, якщо платник податку використовує його для придбання нових технологій виробництва;
- запровадження підвищеної податкової ставки на надприбутки, які не передбачається використовувати для інвестицій;

- збереження спрощеної системи оподаткування обліку та звітності для малих підприємств.

Такі пропозиції створять можливості відчувати в Україні реальне економічне зростання із зростанням зайнятості кваліфікованих працівників.

АНОТАЦІЯ

Пономаренко О.В. «Податок на прибуток у системі прямого оподаткування»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності
«07072 Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою **«Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування»**.

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі розглянуті теоретичні погляди на сутність податку на прибуток, наведена характеристика системи прямого оподаткування; розкриті особливості вітчизняної системи прибуткового оподаткування підприємств. Досліджена автором фінансова роль податку на прибуток у структурі прямих податків; охарактеризовані результати регулюючого впливу прибуткового оподаткування прибутку підприємств; досліджені альтернативні системи прибуткового оподаткування підприємств. Вивчено іноземний досвід побудови національних систем прямого оподаткування та механізму оподаткування прибутку корпорацій.

Запропоновано: запровадження податкових пільг у разі повного оновлення основних засобів виробничого призначення; зменшення термінів амортизації активної частини основних засобів з метою оподаткування податком на прибуток; запровадження податкових пільг для придбання нових технологій виробництва тощо.

Ключові слова: податки, податок на прибуток, пряме оподаткування, система прямого оподаткування, податок на прибуток корпорацій, прибуткове оподаткування підприємств.

ANNOTATION

Ponomarenko O.V. "Income tax in the direct taxation system"

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty **"07072 Finance, banking and insurance"**

(code and name of specialty)

under the educational program **"Finance, financial management and insurance"**.

(name of educational program)

Odesa National University of Economics. - Odesa, 2024.

The paper examines theoretical views on the essence of income tax, describes the characteristics of the direct taxation system; the peculiarities of the domestic system of income taxation of enterprises are disclosed. The author studied the fiscal role of income tax in the structure of direct taxes; the results of the regulatory impact of corporate income taxation are characterized; alternative systems of income taxation of enterprises were investigated. The foreign experience of building national systems of direct taxation and the mechanism of corporate income taxation was studied.

It is proposed: the introduction of tax benefits in case of complete renewal of fixed assets of production purpose; reducing the terms of depreciation of the active part of fixed assets for the purpose of taxation with income tax; introduction of tax benefits for the purchase of new production technologies, etc.

Keywords: taxes, income tax, direct taxation, direct taxation system, corporate income tax, corporate income taxation.